

Huszák Nikolett¹ – Dr. Drita Kruja² – Dr. Garai-Fodor Mónika³

A fenntarthatósági szemlélet gyakorlati megjelenése az albán felsőoktatás hallgatói körében

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány célja az albán felsőoktatásban tanuló hallgatók fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdjeinek, tudatosságának és közösségi szemléletének feltárása volt primer empirikus kutatás keretében. A vizsgálat azt elemezte, mennyire ismerik és alkalmazzák a fiatalok a fenntarthatóság elveit mindennapi döntéseikben, fogyasztási szokásaikban és társas viszonyaikban, valamint hogyan értelmezik a környezeti és társadalmi felelősség szerepét saját közösségeikben. Az eredmények szerint az albán egyetemisták jelentős része nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is követi a tudatos erőforrás-használat és a közösségi felelősségvállalás értékeit. Ugyanakkor további erősítés szükséges, különösen a technológiai eszközök és a közösségi kommunikáció tudatos használatával. A tanulmány hangsúlyozza, hogy az oktatási intézményeknek és döntéshozóknak komplex, holisztikus fenntarthatósági megközelítést kell támogatniuk, és olyan programokat kialakítani, amelyek elősegítik a fiatalok aktív részvételét és a fenntarthatóság mindennapi gyakorlattá válását.

Kulcsszavak: fenntarthatóság, tudatosság, albán hallgatók

JEL-kódok: I23, Q01, Q56, Z13

BEVEZETÉS

A 21. század egyik legnagyobb kihívása a fenntarthatóság különböző dimenzióinak – gazdasági, társadalmi és környezeti – összehangolása, valamint ezen értékek tudatosítása a fiatal generációk körében. A globális változások, mint a klímaváltozás, az erőforrások kimerülése, a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése és az értékválság, sürgetik a fenntarthatósági gondolkodás beépítését az oktatásba és a mindennapi életbe (Holden et al., 2014; Simonis, 2017). A felsőoktatás kulcsszerepet játszik ebben a folyamatban, hiszen az egyetemek nemcsak tudást közvetítenek, hanem formálják a hallgatók értékrendjét, magatartását és társadalmi felelősségvállalását (Tilbury, 2011; Bask et al., 2020; Garai-Fodor – Huszák, 2025a). A fiatalok, különösen az egyetemisták, a társadalmi innováció és változás potenciális hordozói (Leal Filho et al., 2021), ezért elengedhetetlen megérteni, miként viszonyulnak a fenntarthatóság kérdésköréhez. Ezt a megközelítést erősítik azok a friss kutatások is, amelyek az ESG kockázatok gazdasági hatásait (Delova Jolevska et al.,

2024), illetve az emberi tevékenység környezeti elemekre gyakorolt következményeit vizsgálják (Varga – Csiszárík Kocsir, 2024), tovább árnyalva a fenntarthatóság társadalmi–gazdasági összefüggéseiről alkotott képet.

A tanulmány célja az albán egyetemisták fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdjeinek, tudatosságának és közösségi szemléletének feltárása. Albánia, mint Délkelet-Európa fejlődő gazdasága, különleges társadalmi és kulturális átmenetet él meg: az európai integrációs törekvések, a digitalizáció és a globalizáció hatására új értékrendek és viselkedésminták formálódnak a fiatal generáció körében (UNDP, 2024). Az albán felsőoktatási intézmények egyre nagyobb figyelmet fordítanak a fenntarthatósági oktatásra, azonban a hallgatói tudatosság és az értékek internalizálása még formálódóban van (Kruja et al., 2025; Guraziu et al., 2025).

A kutatás abból az alapfeltevésekből indul ki, hogy a fenntarthatósági tudatosság nem pusztán környezeti kérdés, hanem komplex, multidimenziós konstrukció, amely magában foglalja az egyéni és közösségi értékeket, a társadalmi felelősségvállalást és az életmódválasztásokat is (Barth – Rieckmann, 2012; Gifford – Nilsson Hed, 2014; Garai-Fodor – Huszák, 2025c). A fiatalok attitűdjeit ezért nemcsak az iskolai oktatás, hanem a társadalmi környezet, a média, a technológia és a közösségi kapcsolatok is befolyásolják (Hidi – Renninger, 2019; Wals, 2017).

A tanulmányban bemutatott primer kutatás célja, hogy feltárja az albán egyetemisták fenntarthatósághoz kötődő viselkedését, értelmezési kereteit és közösségi orientációját. A vizsgálat során külön figyelmet kapott, miként jelenik meg a környezeti és társadalmi felelősségvállalás a mindennapi életben – például a fogyasztási szokásokban, közlekedésben, közösségi részvételben vagy a digitális technológiák használatában. Az eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók alapvetően nyitottak és pozitívan viszonyulnak a fenntarthatóság eszméjéhez, ugyanakkor hiányzik az a holisztikus szemlélet, amely az egyéni cselekvést a tágabb társadalmi és gazdasági kontextusba helyezi (UNESCO, 2018).

A fiatal generációk fenntarthatósági attitűdjeinek erősítése érdekében fontos, hogy a felsőoktatás a tudás mellett élményalapú, reflektív tanulási módszereket is alkalmazzon. Az oktatási innovációk – mint a projektalapú tanulás, a szolgálati tanulás (service learning) vagy a közösségi alapú kutatás – hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a hallgatók a fenntarthatóságot ne elvont fogalomként, hanem személyes és közösségi felelősségként értelmezzék (Evans, 2015; Rieckmann, 2007). A technológiai fejlődés, különösen a digitális platformok és a közösségi média, szintén kulcsszerepet játszik a tudatosság terjesztésében és

¹ PhD-hallgató, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Budapest, huszak.nikolett@uni-obuda.hu

² Egyetemi tanár, European University of Tirana, Albánia, drita.kruja@uet.edu.al

³ Egyetemi tanár, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Budapest, fodor.monika@kgk.uni-obuda.hu

a közösségi aktivitás erősítésében (Barth – Rieckmann, 2012; Seemiller – Grace, 2017; Garai-Fodor – Huszák, 2025b).

A kutatás rávilágít arra, hogy a fenntarthatósági tudatosság erősítéséhez szükséges az oktatási és kommunikációs eszközök integrált alkalmazása, amely ötvözi a technológiai innovációt és a személyes interakciót. Ez a megközelítés összhangban áll az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljaival (United Nations, 2015), valamint az Európai Unió fiatalokra irányuló zöld átmeneti stratégiáival (European Commission, 2024).

A jelen tanulmány így hozzájárul a fenntarthatóság társadalmi és oktatási aspektusainak mélyebb megértéséhez Délkelet-Európában, különös tekintettel az albán egyetemi ifjúság szerepére a tudatos jövőformálásban.

MÓDSZER

Primer kutatás keretében Albániában végeztünk adatfelvételt Tiranában, az EUT Egyetemen.

A kutatás célja az albán egyetemi hallgatók véleményének megismerése a coaching, a fenntarthatóság és a tudatosságfejlesztés lehetőségeiről, azok kapcsolatáról (Boyatzis et al., 2008).

A primer kutatás két lépcsős kutatási projekt volt 2024 őszén. Az első fázis keretében kvalitatív kutatás során 2024 szeptemberében félig-strukturált interjúvázzlat segítségével, mini-fókuszcsoportos interjúkat valósítottunk meg annak érdekében, hogy a második fázist, a kvantitatív adatfelvételt, előkészítsük, annak keretében alkalmazott sztenderdizált kérdőívet teszteljük.

A kvantitatív kutatásra 2025 tavaszán került sor. A kvantitatív kutatási segédeszköz témakörei a tudatos életforma megítélése, gyakorlása, az egyéni életcélok és értékorientáció elemzése, a tudatos életforma és az önismeret kapcsolata, az önismeret és önfejlesztés lehetőségei a felsőoktatásban voltak. A kérdőívben jellemzően zárt kérdéseket alkalmaztunk, három nyitott kérdés volt, szabad asszociáció formájában. A zárt kérdések körében nominális (egy- és többválasztásos szelektív, rangsor kérdések) és metrikus mérési szinteken lévő kérdések (Likert- és szemantikus differenciál skála) egyaránt helyt kaptak.

A skálás kérdések során 1-től 4-ig terjedő skálát alkalmaztunk. Ennek oka egyrészt a magyar válaszadókra jellemző egyéni skála-preferencia: az iskolai osztályozási rendszerből fakadóan legstabilabban az öt fokozatig terjedő skálát tudják értelmezni hazai válaszadóink az 1-7, 1-9 vagy 1-10 skálákkal szemben. A páros skála mellett pedig azért döntöttünk, mert a páratlan (1-5) skála esetében a középső érték (3) egyfajta menekülő út a válaszadók számára és a középső értéket választó „közömbös” fogyasztók megjelenése és esetleges túlzott aránya statisztikai és szakmai szempontokból egyaránt megnehezíti a szegmentációs eljárást. Ezért a páros skála mellett döntöttünk, mely a középső érték kizárásával egyfajta szigorúbb állásfoglalásra készíti a válaszadót, ezzel jobban hozzájárulva a sikeres szegmentálás lefolytatásához. (Malhotra – Simon, 2017; Mitev – Sajtos, 2007).

A kvantitatív adatfelvétel során nem reprezentatív, véletlen mintavételi eljárást alkalmaztunk, azon belül heterogén hólabda mintavételt magvakkal eljárást. A mintavétel a magvak azonosításával kezdődött, melyet az EUT-nek nappali tagozatos hallgatói jelentettek. Őket felkeresve kértük meg a kiválasztottakat, hogy vegyenek részt a vizsgálatban és saját részvételük mellett a szociális hálózatukból ajánljanak más személyeket. Ez az ajánlási folyamat képezte az alapját a minták méretbővítésének a toborzás későbbi hullámain keresztül. Az ajánlás folyamata iteratív módon folytatódott, minden résztvevő másokat jelelt, akik további résztvevőket ajánlottak. A meglévő társadalmi kapcsolatok és hálózatok kihasználásával a heterogén hólabda mintavételt magvakkal módszer alkalmazásával 131 értékelhető kérdőívet kaptunk.

A minta szocio-demográfiai jellemzőit tekintve: a kitöltők 70%-a nő, 30%-a férfi, a legmagasabb végzettség szerint a felsőfokú képesítéssel rendelkezők voltak jelen a mintában a legnagyobb arányban (82%), akiket a középfokú képesítéssel bírók követtek (12%). A lakhely tekintetében a mintatagok 57%-a fővárosi, további 41%-a városi lakos.

A kvantitatív eredmények feldolgozása során leíró statisztikát, összefüggés elemzéseket alkalmaztunk SPSS 26.0 szoftver felhasználásával. A metrikus skálán mért eredmények összefüggésének vizsgálatához varianciaanalízis módszerét alkalmaztuk, azon belül is az egyszempontos, több mintaátlag összehasonlítására alkalmas ANOVA-módszert. Egy metrikus függő változó átlagát hasonlítottuk össze kettőnél több csoport között. A post-hoc teszt alapján állapítottuk meg, hogy mely csoportok között van különbség.

A kvantitatív eredmények feldolgozása során leíró statisztikát, összefüggés elemzéseket alkalmaztunk SPSS 26.0 szoftver felhasználásával. A metrikus skálán mért eredmények összefüggésének vizsgálatához varianciaanalízis módszerét alkalmaztuk, azon belül is az egyszempontos, több mintaátlag összehasonlítására alkalmas ANOVA-módszert. Egy metrikus függő változó átlagát hasonlítottuk össze kettőnél több csoport között. A post-hoc teszt alapján állapítottuk meg, hogy mely csoportok között van különbség.

1. táblázat: Fenntarthatósággal kapcsolatos hallgatói vélemények albán mintán

Fenntarthatósággal kapcsolatos állítások	N	Mean	Std. Deviation
Úgy gondolom, hogy a technológiai fejlődés segíthet egy fenntarthatóbb gazdaság megteremtésében.	131	3.28	0.81
A jövőm tervezése során figyelembe veszem a fenntarthatósági szempontokat.	131	3.18	0.81
Úgy gondolom, hogy a technológiai fejlődés segíthet egy fenntarthatóbb társadalom megteremtésében.	131	3.22	0.79
A hazai felsőoktatási rendszernek nagyobb hangsúlyt kellene fektetnie a fenntarthatósági és innovációs kihívásokra	131	3.32	0.73
A Z generáció kreatív és innovatív megoldásokkal rendelkezik a jövő kihívásaira.	131	3.02	0.92

Forrás: saját kutatás 2025 N=131 (átlag, ahol 1= egyáltalán nem értek egyet, 4= teljes mértékben egyetértek)

2. táblázat: Közösség szerepének megítélése az albán fiatalok körében

Közösség szerepével kapcsolatos állítások	N	Mean	Std. Deviation
A Z generáció körében nagy szükség lenne közösségépítő eseményekre.	131	3.18	0.79
A közösségi média pozitív hatással van a társadalmi kapcsolataimra.	131	2.68	0.90
A személyes kapcsolataim fontosabbak, mint az online kapcsolatok.	131	3.43	0.85
A közösségek szerepe fontosabb, mint valaha a mai társadalomban.	131	3.30	0.82

Forrás: saját kutatás 2025 N=131 (átlag, ahol 1= egyáltalán nem értek egyet, 4= teljes mértékben egyetértek)

portpárok között volt szignifikáns eltérés. Ennek során a szignifikanciaértékeket vettük alapul az összefüggések meglétének megállapításához (sig<= 0,05). A csoportátlagok összevetése mentén elemeztük a belső összefüggéseket az F-statisztikát al-

kalmazva, azaz a mintákon belüli átlagok varianciájának a varianciához viszonyított arányát figyelembe véve (Mitev – Sajtos, 2007).

EREDMÉNYEK

Első ízben megkérdeztük az egyetemi hallgatókat, hogy a fenntarthatósággal kapcsolatosan milyen véleményeket fogalmaznak meg az általunk felállított állításlista alapján (1. táblázat).

3. táblázat: Fenntarthatósággal kapcsolatos hallgatói vélemények a nem függvényében

		df	Mean Square	F	Sig.
Úgy gondolom, hogy a technológiai fejlődés segíthet egy fenntarthatóbb gazdaság megteremtésében.	Between Groups	1	0,035	0,054	0,817
	Within Groups	129	0,655		
	Total	130			
A jövőm tervezése során figyelembe veszem a fenntarthatósági szempontokat.	Between Groups	1	0,363	0,553	0,458
	Within Groups	129	0,656		
	Total	130			
Úgy gondolom, hogy a technológiai fejlődés segíthet egy fenntarthatóbb társadalom megteremtésében.	Between Groups	1	0,005	0,008	0,930
	Within Groups	129	0,625		
	Total	130			
A hazai felsőoktatási rendszernek nagyobb hangsúlyt kellene fektetnie a fenntarthatósági és innovációs	Between Groups	1	0,009	0,017	0,895
	Within Groups	129	0,531		
	Total	130			
A Z generáció kreatív és innovatív megoldásokkal rendelkezik a jövő kihívásaira.	Between Groups	1	0,771	0,911	0,342
	Within Groups	129	0,846		
	Total	130			

Forrás: saját kutatás 2025 N=131 One-Way- ANOVA

4. táblázat: Fenntarthatósággal kapcsolatos hallgatói vélemények az életkor függvényében

		df	Mean Square	F	Sig.
Úgy gondolom, hogy a technológiai fejlődés segíthet egy fenntarthatóbb gazdaság megteremtésében.	Between Groups	4	0.463	0.705	0.590
	Within Groups	126	0.656		
	Total	130			
A jövőm tervezése során figyelembe veszem a fenntarthatósági szempontokat.	Between Groups	4	0.654	1.000	0.410
	Within Groups	126	0.654		
	Total	130			
Úgy gondolom, hogy a technológiai fejlődés segíthet egy fenntarthatóbb társadalom megteremtésében.	Between Groups	4	1.147	1.902	0.114
	Within Groups	126	0.603		
	Total	130			
A hazai felsőoktatási rendszernek nagyobb hangsúlyt kellene fektetnie a fenntarthatósági és innovációs	Between Groups	4	0.862	1.668	0.161
	Within Groups	126	0.517		
	Total	130			
A Z generáció kreatív és innovatív megoldásokkal rendelkezik a jövő kihívásaira.	Between Groups	4	0.335	0.388	0.817
	Within Groups	126	0.862		
	Total	130			

Forrás: saját kutatás 2025 N=131 One-Way- ANOVA

Az albán fiatalok szerint a felsőoktatásnak kellene leginkább nagyobb figyelmet szentelnie a fenntarthatósággal kapcsolatos kihívásokra. Ezen felül a technológia fejlődésben látják a fenntarthatóbb jövő zálogát.

Korábbi vizsgálatok (Popovics, 2024; Garai-Fodor – Huszák, 2025c; Jackel – Garai-Fodor, 2025; Majerova et al., 2024; Karácsony, 2020) azt is igazolták, hogy a fiatalok, egyetemisták esetében meghatározó szerepe van a közösségeknek az egyéni értékrend formálása szempontjából. Azt is igazolták korábbi kutatások, hogy az egyéni értékrend és a tudatos, fenntartható gondolkodás szorosan összefüggésben állnak egymással.

Ezért ezen kutatás keretében külön kérdéskörben értékeltük, hogy a közösségeknek milyen szerepet tulajdonítanak a fiatalok (2. táblázat).

Az albán fiatalok a személyes kapcsolatokban hisznek, ezt fontosabbnak ítélik, mint az online kapcsolataikat. Ez az eredmény rámutat arra, hogy ha szemléletformálást szeretnénk körükben megvalósítani, a fenntarthatósággal kapcsolatos információkat, tájékoztatókat megosztani, akkor leginkább a személyes kommunikációra kell majd hangsúlyt fektetnünk.

Korábbi kutatási eredmények (Garai-Fodor – Popovics, 2025a; Garai-Fodor – Popovics 2025b; Pérez – Rodríguez del Bosque, 2021) számos esetben rávilágítottak arra, hogy a nem és az életkor tekintetében a fenntarthatósággal kapcsolatos vélemények, a fenntarthatóság szerepének megítélése eltéréseket mutat.

Ezért ez esetben is megvizsgáltuk, hogy az albán minta esetében is kimutatható e statisztikai kapcsolat a fenntarthatóság megítélése, a mintatag neme és életkora között (3. és 4. táblázat).

Ennek érdekében elvégzett variancia- analízis eredményei azonban ezt a kapcsolatot ez esetben nem igazolták (a szignifikancia-érték minden esetben nagyobb volt 0,05-nél). (Táblázat 3. és Táblázat 4). Ebből kifolyólag azt gondoljuk, hogy ezen szocio-demográfiai jellemzők helyett más, leíró változók bevonására van szükség. Ezek közül az önfejlesztő programokon és a coaching programokon való részvételi aktivitást, mint leíró változót vontuk be az elemzésbe, de ezek esetében sem volt szignifikáns kapcsolat kimutatására lehetőség. Azt gondoljuk, hogy a meghatározó és mérvadó változók feltárása ez esetben egy utólagos kvalitatív kutatást igényel, annak érdekében, hogy megismerjük az albán fi-

5. táblázat: A tudatos életforma vizsgálata az albán hallgatók körében

Tudatos életformával kapcsolatos állítások	N	Mean	Std. Deviation
Odafigyek arra, hogy mire, mennyit költök	131	3.02	0.85
Alaposan tájékozodom a vásárlás előtt	131	2.94	0.92
Nem vásárolok feleslegesen	131	2.79	0.96
Méltányos kereskedelmet részesítem előnyben	131	2.89	0.85
Önkénteskedem	131	2.76	0.85
Adakozom a rászorulóknak	131	2.99	0.87
Szakemberhez (pszichológus / coach) fordulok, amikor nehézségbe ütközöm	131	2.56	1.04
Önfejlesztő programokon veszek részt	131	2.59	0.98
Közösségi programokban veszek részt	131	2.43	0.93
Mások ösztönzése a tudatos életmódra	131	3.08	0.87

Forrás: saját kutatás 2025 N=131 One-Way-ANOVA

atalk esetében a fenntartható gondolkodást serkentő, motiváló faktorokat.

A kutatás keretében nem csupán a fenntarthatósággal kapcsolatos véleményt, hanem annak megélését is külön kérdésben elemeztük. A tudatossághoz kötött magatartásformákat vizsgáltuk állításlista segítségével annak érdekében, hogy megnézzük, mennyire élnek fenntartható módon, mennyire cselekszenek a fenntarthatóság kritériumai szerint az albán hallgatók (5. táblázat).

Az eredmények szerint az albán hallgatókra leginkább a pénzügyi tudatosság jellemző, odafigyelnek arra, hogy mire, mennyit költenek. Ez nagy valószínűséggel az élethelyzetükből is adódik (önálló keresettel még nem, vagy alacsony – pl. diák munkából eredő – keresettel rendelkeznek. Alaposan tájékozódnak a vásárlás előtt, mely szintén az ártudatosságra utaló magatartásforma. Ezzel egyidejűleg szívesen ösztönöznék másokat is a tudatos életmódra, mely összecseng a közösségek fontosságáról, a személyes kapcsolatok felülértékeléséről tanúskodó eredménnyel. Az önfejlesztés, a szakemberektől való segítségkérés azonban nem jellemzi őket. Ez arra enged következtetni, hogy ők a tudatosságot még leginkább a gazdasági értelemben vett tudatos magatartásformával, a pénzzel való mértékletes bánásmóddal, a költségek megfontolásával kötik össze, és nem az önfejlesztéssel és azt támogató szolgáltatások igénybevételével. Az altruizmus tőlük sem áll távol, szívesen adakoznak, segítenek másokon, mely az etikus magatartásra utal jel.

KÖVETKEZTETÉSEK

Primer kutatásunk eredményeként megállapíthattuk, hogy az albán fiatalok számára kiemelten fontos, hogy a felsőoktatás nagyobb hangsúlyt fektessen a fenntarthatósági kihívások megértésére és kezelésére. A hallgatók úgy vélik, hogy a technológiai fejlődés kulcsszerepet játszik a fenntarthatóbb jövő megteremtésében, ezért az oktatási intézményeknek érdemes lenne a technológiai innovációkat szorosabban összekapcsolni a fenntarthatósági célokkal.

A kutatás másik fontos megállapítása, hogy az albán hallgatók a személyes kapcsolatokat sokkal fontosabbnak tartják, mint az online közösségi jelenlétet. Ez arra utal, hogy a szemléletformálás és a fenntarthatósági kommunikáció során a személyes, közvetlen kapcsolatokra építő módszerek (pl. workshopok, közösségi rendezvények, csoportos projektek) lehetnek a leghatékonyabbak meglátásunk szerint.

A tudatos magatartásformai elemeit vizsgálva megállapíthattuk, hogy az albán hallgatókra leginkább pénzügyi tudatosság jellemző: megfontoltan költenek, előre tájékozódnak a vásárlást megelőzően és tudatos fogyasztói döntéseket hoznak. Véleményünk szerint ez részben az anyagi korlátaikból is fakad, de egyben lehetőséget is kínál arra, hogy a fenntartható fogyasztás és életmód témáit ezen a magatartásformán keresztül közelítsük meg, népszerűsítsük esetükben.

Az eredményeink szerint az albán hallgatók bár nyitottak a közösségi felelősségvállalásra és segítenek másokon, az önfejlesztés és ehhez a szakmai támogatás igénybevétele kevésbé jellemző még rájuk. Ennek okán olyan programokat javasolunk kidolgozni, amelyek a gazdasági tudatosságon túl a személyes fejlődés és önismeret jelentőségét is hangsúlyozni képes, hogy a tudatosságról egy átfogóbb, holisztikusabb képet kapjanak.

A kutatás eredményei egyértelműen rávilágítanak arra, hogy az albán hallgatók körében a fenntarthatóság, közösség és tudatosság értékei erősen jelen vannak, ám ezeket érdemes a technológiai fejlődés és a személyes kommunikáció ötvöztetésével támogatni és fejleszteni.

A kutatás korlátai közé tartozik a kisebb mintaelemszám mellett a nem reprezentatív mintavétel, mely okán az eredmények nem terjeszthetők ki egyi alapsokaságra sem. A jövőben tervezük egyrészt egy utólagos kvalitatív vizsgálat lefolytatását, ez esetben egyéni interjúk formájában, a kvantitatív kutatás eredményeinek szofisztikálása céljából. Valamint egy nagyobb mintán, generáció-specifikusan végzett kvantitatív elemzés megvalósítását a jövőben, a fiatalok (Z generáció) alaposabb megismerése céljából.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

“Project no. 2025-2.1.1-Ekőp-2025-00019-d-116 has been implemented with the support provided by the ministry of culture and innovation of Hungary from the national research, development and innovation fund, financed under the 2025-2.1.1-Ekőp university research scholarship programme (ekőp) funding scheme.”

IRODALMI FELDOLGOZÁS

- BARTH, M. – GODEMANN, J. – RIECKMANN, M. – STOLTENBERG, U. (2007): Developing key competencies for sustainable development in higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 8(4), 416–430. ISSN: 1758-6739, <https://doi.org/10.1108/14676370710823582>
- BARTH, M. – RIECKMANN, M. (2012): Academic staff development as a catalyst for curriculum change towards education for sustainable development: An output perspective. *Journal of Cleaner Production*, 26, 28–36. ISSN: 1879-1786. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.12.011>
- BASK, A. – HALME, M. – KALLIO, M. – KUULA, M. (2020): Business students’ value priorities and attitudes towards

- sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 264, 121711. ISSN: 1879-1786, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121711>
- BOYATZIS – R., HOWARD, A. – RAPISARDA, B. – TAYLOR, S. (2008): Coaching for sustainable change. In *Handbook of Collaborative Management Research* (pp. 231–242). ISBN: 978-1412926249 <https://doi.org/10.4135/9781412976671.n11>
- DELOVA-JOLEVSKA, E. – ILIEVSKI, A. – JOLEVSKI, L. – CSISZÁRIK-KOCSIR, Á. – VARGA, J. (2024): The impact of ESG risks on the economic growth in the Western Balkan countries. *Sustainability*, 16(19), 1–13. ISSN: 2071-1050, <https://doi.org/10.3390/su16198487>
- EVANS, C. (2015): Exploring students' emotions and emotional regulation of feedback in the context of learning to teach. In V. Donche, S. De Maeyer, D. Gijbels, & H. van den Bergh (Eds.), *Methodological challenges in research on student learning* (pp. 107–160). Garant. ISBN: 978-90-441-3280-9
- EUROPEAN COMMISSION. Directorate General for Education, Youth, Sport and Culture. (2024): *Education and training monitor 2024: Comparative report*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/815875>
- GARAI-FODOR, M. – HUSZÁK, N. (2025a): Analysis of personal contribution to a more conscious future. In *2025 IEEE 29th International Conference on Intelligent Engineering Systems (INES)* (pp. 393–398). ISBN: 979-8-3315-9771-9, <https://doi.org/10.1109/INES67149.2025.11078194>
- GARAI-FODOR, M. – HUSZÁK, N. (2025b): The potential of integrating conscious living into education for generation Z in the light of primary data. *Frontiers in Education*, 9. ISSN: 2504-284X <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1477879>
- GARAI-FODOR, M. – HUSZÁK, N. (2025c): Consumer awareness: Environmental consciousness, conscious lifestyle among Generation Z based on primary data. *Acta Polytechnica Hungarica*. Retrieved March 13, 2025, from https://acta.uni-obuda.hu/GaraiFodor_Huszak_152.pdf ISSN: 2064-2687
- GARAI-FODOR, M. – POPOVICS, A. (2025a): Gender analysis of corporate social responsibility and its impact on consumption. In: Szakál, Anikó (szerk.) *IEEE 12th International Joint Conference on Cybernetics and Computational Cybernetics, Cyber-Medical Systems (ICCC 2025): Proceedings*. Budapest, Magyarország: IEEE Hungary Section (2025) pp. 175–179., 5 p. ISBN: 979-8-3315-0127-3
- GARAI-FODOR, M. – POPOVICS, A. (2025b): Conscious food shopping, getting information about food from a gender perspective. In: Szakál, Anikó (szerk.) *IEEE 12th International Joint Conference on Cybernetics and Computational Cybernetics, Cyber-Medical Systems (ICCC 2025): Proceedings*. Budapest, Magyarország: IEEE Hungary Section (2025) pp. 181–184., 4 p. ISBN: 979-8-3315-0127-3
- GIFFORD, R. – NILSSON HED, A. (2014): Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. *International Journal of Psychology*, 49, 141–157. ISSN: 1464-066X, <https://doi.org/10.1002/ijop.12034>
- GURAZIU, E. – GRABOVA, P. – POJANI, E. – DASHI, K. (2025): Sustainable education and employability in Albania through project management learning. *Procedia Computer Science*, 256, 1690–1697. ISSN: 1877-0509 <https://doi.org/10.1016/j.procs.2025.02.307>
- HIDI, S. E. – RENNINGER, K. A. (2019): Interest development and its relation to curiosity: Needed neuroscientific research. *Educational Psychology Review*, 31(4), 833–852. ISSN: 1573-336X, <https://doi.org/10.1007/s10648-019-09491-3>
- HOLDEN, E. – LINNERUD, K. – BANISTER, D. (2014): Sustainable development: Our Common Future revisited. *Global Environmental Change*, 26, 130–139. ISSN: 1872-9495, <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.04.006>
- JACKEL, K. – GARAI-FODOR, M. (2025): How Generation Z economics students think about sustainability and the environment. In: Szakál, Anikó (szerk.) *IEEE 23rd World Symposium on Applied Machine Intelligence and Informatics SAMI 2025*. Piscataway (NJ), Amerikai Egyesült Államok: Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE) (2025) 547 p. pp. 101–105., 5 p. ISBN: 979-8-3503-7936-5
- KARÁCSONY, P. (2020): Analysing the relationship between leadership style and corporate social responsibility in Hungarian small and medium-sized enterprises. *Acta Polytechnica Hungarica*, 17(7), 183–198. ISSN: 2064-2687, <https://doi.org/10.12700/APH.17.7.2020.7.10>
- KRUJA, A. – NDRECAJ, V. – ÇELA, A. – MORINA, F. – HYSA, E. (2025): Towards an education for a circular economy: Mapping teaching practices in a transitional higher education system. *Sustainability*, 17(21), 9787. ISSN: 2071-1050, <https://doi.org/10.3390/su17219787>
- LEAL FILHO, W. – ET AL. (2021): The influence of ecosystems services depletion to climate change adaptation efforts in Africa. *Science of the Total Environment*, 779, 146414. ISSN: 1879-1026, <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.146414>
- MAJEROVA, J. – GAJANOVA, L. – NADANYIOVA, M. – SIPOS, T. (2024): Who should communicate to make the world a greener place? Car brand loyalty as an essential attribute of pro-environmental education, *Acta Polytechnica Hungarica*, vol. 21, no. 7, pp. 107–121, 2024. ISSN: 2064-2687
- MALHOTRA, N. – SIMON, J. (2017): *Marketingkutatás*. ISBN: 978-963-05-9867-5 <https://doi.org/10.1556/9789630598675>
- MITEV, A. – SAJTOS, L. (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. ISBN: 9789639659087
- POPOVICS, A. (2024). Characteristics of consumer segments based on consumer habits and preferences from an environmental and social responsibility perspective. *Acta Polytechnica Hungarica*, 21(12), 133–146. ISSN: 2064-2687
- PÉREZ, A. – RODRÍGUEZ del Bosque, I. (2021): Gender differences in CSR perception. *Journal of Consumer Marketing*, 38(6), 657–668. ISSN: 2052-1200, <https://doi.org/10.1108/JCM-02-2020-3644>
- SEEMILLER, C. – GRACE, M. (2017): Generation Z: Educating and engaging the next generation of students. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1002/abc.21293>
- SIMONIS, U. E. (2017): The Age of Sustainable Development. *International Journal of Social Economics*, 44(12), 2500–2502. ISSN: 0306-8293, <https://doi.org/10.1108/IJSE-08-2016-0224>
- TILBURY, D. (2011): *Education for Sustainable Development: An expert review of processes and learning*. UNESCO. <https://www.researchgate.net/publication/255963640>
- UNDP. (2024): *UNDP Annual Report 2024*. <https://www.undp.org/publications/undp-annual-report-2024>

UNESCO. (2018): Issues and trends in education for sustainable development. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261445>

UNITED NATIONS. (2015): Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

WALS, A. E. J. (2017): Can we meet the sustainability challenges? The role of education and lifelong learning. European

Journal of Education. ISSN: 0141-8211, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/ejed.12250>

VARGA, J. – CSISZÁRIK-KOCSIR, Á. (2024): The impact of human activity on environmental elements based on the results of a primary research. *Acta Polytechnica Hungarica*, 21(12), 147–168. ISSN: 2064-2687, <https://doi.org/10.12700/APH.21.12.2024.12.9>